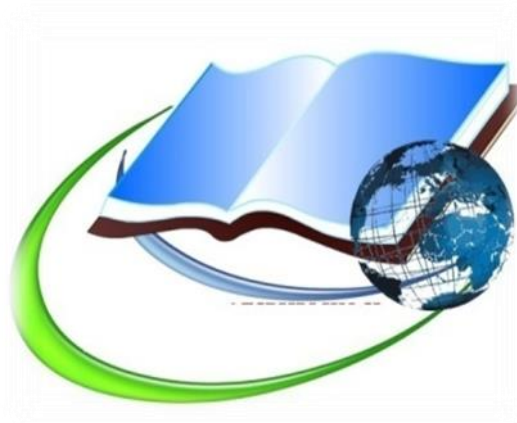

**ÖZBEGISTAN RESPUBLIKASYNYŇ HALK BILIMI
MINISTRLOGI
RESPUBLIKAN TÄLIM MERKEZI**

**2021-2022-NJI OKUW ÝYLYNDA UMUMY ORTA BILIM BERÝÄN
MEKDEPLERIŇ TÜRKMEN DILI WE EDEBIÝATY DERSI BOÝUNÇA
9-11-NJI SYNPLARDA SYNPDAN-SYNPA GEÇIRIŞ WE GUTARDYŞ
SYNAGLARYNYŇ MATERIALLARY**

DAŞKENT - 2022

Umumy orta bilim berýän mekdepleriniň Synag materiallary Respublikan tälim merkeziniň türki dilleriniň nobatdan daşary ylmy metodik geňeşinde ara alnyp maslahatlaşyldy, teklip berildi (**2022-nji ýylyň 17-nji martyndaky 1-nji ylmy-metodiki geňeşiň karary**).

9–11-nji synp okuwçylarynyň synpdan-synpa geçiriş döwlet attestasiýasyny geçirmek boýunça metodik maslahatlary we materiallary täjirçilik maksadynda köpeldip ýaýratmak gadagan edilýär.

Umumy orta bilim berýän edaralarynyň metodik birleşmesiniň etaplaýyn barlag synaglarynyň materiallaryna 15-20 %-e çenli üýtgetmeler girizilmegi mümkin.

Düzen:

Aýnura Alymjanowa – Respublikan tälim merkeziniň «Türkmen dili we edebiýaty» metodisti, Filologiýa we daşary ýurt dillerini ösdürmek bölümi işgäri.

Syn ýazan:

O.Gaýlyýewa – Garagalpak döwlet uniwersitetiniň «Türkmen dili we edebiýaty» kafedrasynyň müdiri filologiýa ylmlarynyň doktory (DSc), dosent.

G.Soýunowa – Garagalpagystan Respublikasy Dörtkök etrabynyň 9-njy orta mekdebiniň «Türkmen dili we edebiýaty» mugallymy.

Giriş

Türkmen dilini we edebiyaty dersini öwretmegiň esasy maksady häzirki döwürde okuwçylarda kämil dünýägaraýşy kemala getirmek, olarda ýokary ahlak sypatlary döretmek, durnukly bilim almak, erkin pikirlenýän, söz baýlygy ýokary, bilimli, okuw endiklerini, söz we aragatnaşyk medeniýetini hem-de sowatlylygy ösdürmekden yabarat. Türkmen dili we edebiyatyny öwretmegiň netijesinde okuwçylaryň bilimleri, başarnyklary we endikleri standart görkezijileriň esasynda synagdan geçirilmeli we kesgitlenmelidir. Pikiri dilden we ýazmaça beýan etmek ukyby esasy proseslerden biri bolup, türkmen dili we edebiyatyny öwretmegiň esasynda-da bu standart parametrlerde hem öz beýanyny tapýar. 9-njy synplarda esasy logika, pikiriň erkinligi we takyklygy, okuwçynyň bu ugurdaky bilimleriniň giňligi we çuňlugy, orfografiki we orfoepik derejesi bilen dil mümkinçilikleriniň giň toplumynda yzygiderli ulanylmagydyr. Ýazylýan tekstiň stili ýa-da özbaşdak pikirlenmek ukybyny ösdürmek nazarda tutulýar. Şonuň üçin 9-njy synp okuwçylary gutardyş synagy ýazmaça görnüşde, ýagny döredijilikli tabşyrýarlar. Olar bahalandyrylanda döredijilikli pikirlenişine, erkin pikirlenmäge we ýazmaça beýan etmek ukyplary, endikleri göz önünde tutulmalydyr.

Bu synplarda saýlanan materiallar pedagogik geňeşiň we metodik birleşmäniň kararlary bilen tassyklanmalydyr.

9-NJY SYNP OKUWÇYLARY ÜÇIN GUTARDYŞ SYNAGLARY ÜÇIN TEKLIPLER

Döredijilikli beýannama ýazmak üçin okuwçylaryň erkin pikirlerine, tekstiň mazmunyna, ukyp başarnyklaryna we endiklerine, döredijiligine, şeýle hem ýazuw we sowatlylyk ukyplaryna syn edilýär.

9-njy synp üçin döredijilikli beýannamanyň möçberi 3,5-4 sahypa bolup biler.

5 ball bilen bellenilen düzgün esasynda düzülen döredijilikli düzme ýazmak üçin 2 sagat (120 minut) bölünip berilýär.

Bilim taýdan beýannamanyň iň çylşyrymly görnüşlerinden biri bolan döredijilikli beýannamanyň mazmunynyň, okuwçylaryň temanyň mazmunyna döredijilikli üns berýändikleri sebäpli, munuň beýleki beýannamanyň görnüşlerinden tapawutlanýandygyny bellemelidir. Bu tekstde, okuwçylar tekstde suratlandyryjy serişdeleri ulanýarlar we mugallymyň dowam etdirýän hekaýasyny ýazýarlar.

Okuwçylar beýannama ýazmak üçin suratlandyryjy serişdeleri ulananlarynda, tekstiň mazmuny bilen baglanyşykly käbir wakalary we teswiri suratlandyrmak ukyplaryny özbaşdak beýan edýärler.

Jümläni ýazanda, okuwçy döredijilik tekstini özbaşdak doly tekste öwrüp, özbaşdak dowam etdirýär. Beýannamanyň tekstini mugallym bir gezek okamaly.

Beýannamanyň teksti, dil biliminiň talaplaryna laýyklykda manyly we başarnykly okuwçylar tarapyndan ýazylmalydyr. Beýannamany meýilnama laýyklykda ýazmak hem möhümdir. Oýlanylan meýilnama okuwçynyň pikirleriniň logiki we sazlaşykly logiki dünýä garaýyşyny we özboluşly pikirlerini üpjün edýär.

Beýannama üçin iki tapgyr bar, ýagny mazmun we sowatlylyk (5/5).

DÖREDİJILIKLI BEÝANNAMA ÜÇİN AŞAKDAKY KRITERİYALAR ESASYNDA BAHA BERİLÝÄR:

Baha	Mazmuny	Sowatlylyk
«5»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Döredijilikli beýannama meýilnamasy mowzугy doly öz içine alýan bolsa; ✓ Jümläniň mazmuny tema we meýilnama doly laýyk gelmeli; ✓ Beýannamanyň mazmuny düşnükli we zýygiderli; ✓ Sözleriň leksik taýdan we sözleriň ýerlikli ulanylmagy we sözleriň dürüligi bilen tapawutlanmaly; ✓ ähliumumy we milli gymmatlyklaryň esasynda maglumatyň beýanynda paýhasly sözleri, nakyllary we dana sözleri ulanylan we berlen maglumatlar dogry peýdalanylan bolsa; ✓ tekstiň bitewüligi we gurluşy bilen tapawutlanan (meselem, gahrymanlaryň çeper mazmuny we beýany); ✓ Beýannama edebi diliň kadalaryna eýerip, temanyň mazmunyny häzirki zaman bilen baglanyşdyrýar we umumy netijä gelýär. 	<p style="text-align: center;">Tekst gowy ýazylan bolsa we 1 harp ýalňyşlygy, 1 tipografiki ýalňyşlyk we 1 stilistik ýalňyşlyk bar bolsa, 1/1/1 görnüşinde görkezilýär.</p>
«4»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Beýannama meýilnama laýyklykda ýazylmaly we mazmunda jikme-jik doly bolmaly, ýöne käbir ýerlerde düşündirişlerde we wakalarda nädogrylyklar bar; ✓ Beýannama meýilnamasy we mazmuny tema laýyk gelmeli (70% -e çenli); ✓ Milli we ähliumumy gymmatlyklardan we paýhasly sözlerden ýerlikli peýdalanylyp, ýöne pikiriňi erkin beýan edende zýygiderlilik bölekleýin bozulýar; ✓ Leksiki we stilistik sözleri dürli usullar bilen ulanmak; ✓ Abzasyň gurluşy we tekstiň mazmunyny aňlatmak bilen bölünmek; ✓ Tema edebi diliň kadalaryna esaslanýar we umumy netijä gelýär, ýöne tekstiň mazmuny temadan az mukdarda berlen. 	<p style="text-align: center;">Bu döredijilik beýannamasynda ýalňyşlyklaryň sany aşakdaky ýaly: 2 \ 2 \ 3; 1 \ 3 \ 3; 0 \ 4 \ 3. Şeýle-de bolsa, stilistik ýalňyşlyklaryň sany 3-den, orfografiki ýalňyşlyklaryň umumy sany 2-den geçmeli däldir.</p>

«3»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Beýanname aýdyň, düşnükli ýazylypdyr, emma berlen hadysalarda 3-4 ýalňşlyk bar; ✓ Çykyş temalarynyň mazmunynda nädogrylyklar bar (tema bilen baglanyşykly däl maglumatlar); ✓ Ýazylan tekst tema degişli 70% -den az; ✓ Tekstiň meýilnamasy düzülende zygiderlilik saklanylmadyr; ✓ Ýazuw çykyşynda leksik arhiw ýok, sözlemin gurluşy, usullary birmeňzeş bolsa; ✓ Sözler tekstde ýerliksiz ulanylsa; ✓ Tekst birmeňzeş we düşnükli, anyk ýazylmadyk bolsa. 	<p>0 \ 5 \ 7, 1 \ 4-7 \ 4, 2 \ 3-6 \ 4, 4 \ 4 \ 4, 3 \ 5 \ 4 görnüşdäki ýalňş bolmagy mümkin.</p>
«2»	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ýazylan iş berlen tema dogry gelmeýär ✓ Faktlarda köp sanly anyksyzlyklar bolup, ilkinji tekst bilen 50%-dan hem az gabat gelse ✓ Beýan edilişde zygiderlik we özara baglanyşyk bolmasa. Tekst meýilnama esasynda ýazylmasa ✓ Leksika örän garyp bolsa, iş bir tipli gysga ✓ sözlemler bilen ýazylan bolsa, sözler ýerliksiz ulanylan bolsa. ✓ Tekstde ýeketäk stil bolmasa. ✓ Mazmunynda 6 sany anyksyzlyk we 7 sany sözleýiş ýalňşlyklary bar bolsa 	<p>5 we ondan köp orfografik ýalňş bolsa, punktuation ýalňşlyklaryň sanyna seretmezden; Orfografik we punktuation ýalňşlyklaryň sany 8 geçmeli däl, şol sanda 5 grammatiki ýalňşlyk bolsa</p>
«1»	<p>Mazmunynda 6 sany anyksyzlyk we 7 sany sözleýiş</p>	<p>Mazmunynda 6 sany anyksyzlyk we 7 sany sözleýiş.</p>

Bellik:

1. Ýazuwda döredijilikli beýanname bahalananda, okuwçynyň erkin pikirlenişine, beýan ediş stiline, mysallary deňeşdirmesine, ýazuw sowatlylygyna, sözlemi düzüşine, pikirleriniň we döredijiliginiň özüne çekijiligine seredip, bir ball goşup bolar.

2. Eger ýazuw işiniň göwrümi 1,5 - 2 esse köp bolsa, baha ölçeglerindäki «4» üçin ýalňşlyklaryň sanyny bire, «3» üçin ikä ýokarlandyrmaly. «5» ball üçin ýokarlandyrmaly däl. Mysal üçin, ýalňşlyklaryň her sany üçin (ýokarda kesgitlenen orfografiýa we dyngy belgileri ýaly) başga görkezijiler boýunça kanagatlanarly ýazylan bolsa-da, eger düzmäniň (beýannamanyň) temasy açyp görkezilmese onda birinji baha položitel bolmagy mümkin däl.

Beýanname bahalananda bir tipdäki ýalňşlara we düzedişlere üns bermeli.

UMUMY ORTA BILIM BERÝÄN MEKDEPLERINIŇ 9- NJY SYNPDAN SYNPDAN-SYNPA GEÇIRIŞ TÜRKMEN DILINDEN WE EDEBIÝATDAN BEÝANNAMA ÝAZMAGA HÖDÜRLENILÝÄN TEMALAR

Gezelençde

Okuwa göreldeleli ýetişmek abraý ýetirýär. Kadaly dynç almak hem zerur. Şondan ugur alyp, biz dynç günleriniň birinde Rejep, Aşyr, Weli dagy bilen daga gezelenje gitdik. Biz dagda bir çeşmäniň boýunda düşledik. Iýip-içer ýaly zatlary taýýarlaşdyryp, iýmäge oturanymyz hem şoldy welin, birdenkä bir guşjagazyň jürküldisi eşidildi.

Ses gelýän tarapa gözümi aýladym-da, çalasyňlyk bilen ýerimden turdum, şol tarapa ylgadym. Baryp görsem, guşjagaz kimdir biriniň guran gapanyna düşüpdür. Derrew guşy halas etdik. Ony öýe alyp gaýtdym. Öýe gelenimden guşjagazy uçurjak bolup, her hili emel etdim. Ol biraz uçýardy-da, ýere gaçýardy. Seredip görsem, onuň aýagy ýaralanypdyr. Oňa em etmek üçin ýod erginini çaldym. Oňa oňatja seretdim, aýagynyň daňysyny ýygy-ýygy täzeledim.

Guşjagaz mazaly sagaldy. Bir gün ony al-asmana uçuryp goýberdim. Şondan bäri asmanda uçýan guşlary görsem, şol guşjagaz ýadyma düşýär. Göwnüme bolmasa, ol ýanyma geläýjek ýaly.

(Tebigaty gorajjynyň ýandepderçesinden).

Saglygyň gadyryn bilgil...

Öňde bir dana kişiden «Adam üçin iň gymmatly, elýetmez baýlyk nämekä?» diýip sorapdyrlar.

Ol säginmän:

– Saglyk, elbetde, saglyk – diýip jogap beripdir.

– Ýene-de näme?

– Saglyk, saglyk, ýene-de bir gezek saglyk – diýip, ol şol bir

aýdanyny üç gezek gaýtalapdyr. Soňra sözünüň üstüni ýetirip, şeýle diýipdir:

– Sebäbi başga hemme zady satyn alyp bolýar, olar altyn, teňnä düzelýär, emma saglyk satylmaýar. Ol Allanyň bendesine beren peşgeşidir, ýalkawdyr. Beýik Biribar «Menden diňe saglyk diläň, galan baýlygy özünüz gazanyň» diýenmişin...

Şu pelsepäniň aňyrsynda durmuş hakykaty ýatyr, bu ýerde oýlanmaga zat köp.

On iki synaň sagat bolup, akyl-huşuň ýerinde bolsa, güzeran görmek, gurply ýaşamak şeýle bir kyn däl. Halal işläp, halal ýaşabermeli.

Diýmek, saglyk baradaky aladanyň öň hatara geçmegi tötänlik däl. Sebäbi ynsan saglygy ýurduň, galyberse-de, tutuş jemgyýetiň baýlygy hasaplanýar.

Ine, bu meselede hem türkmen halky kemrysgal däl eken. «Men türkmen halkyny bagtly halk hasaplaýaryn. Çünki döwlet Baştutany lukman bolan ýurtda saglyk ulgamynda ýetilmejek sepgit ýokdur» diýip, germaniýaly lukmançylyk ylmylaryň doktory aýdýar. Onuň bilen ylalaşmazlyk mümkin däl, ol müň keren mamla.

(Ata arzuwyny amala aşyrýan Agtyk, 2009 ý.).

Soraglar we ýumuşlar:

1. Haýsy fonetik kanunalaýyklyklary bilýärsiňiz?
2. Siz öz saglygyňyzy nähili berkidýärsiňiz?
3. Tekste degişli goşmaça maglumatlaryň sanawyny düzün hem-de onuň sözleýşiň haýsy stiline degişlidigini kesgitleň.

Sözlük:

1. Pelsepe – parasatlylyga söýgi (filosofiýa).
2. Peşgeş – sylag hökmünde mugt berilýän zat.

«Halk aýtsa, galp aýtmaz»

Nowruzda ýagan ygal ýeterlik bolsa-ha, bagtyň getirdigi, ak-gök ekinlerden gowy hasyla garaşyber, ýöne gurakçylyk bolar diýlendede, Nowruzda ýagan ýagyş, iň bolmanda, geçiniň şahyny öllär ýaly mukdarda bolsa, adamlar ýylyň oňsarlyk derejede ygally boljakdygyny, diýmek, ekinleriň hem suwdan o diýen kösenmejekdigini aýdýarlar. Dogrudyr, «Halk aýtsa, galp aýtmaz»...

Ertir Nowruz diýlen gijesi goşar ýogynlygyndaky bir agajy ilkaşamdan aýak basmaz ýaly bir meýdana oklasaň we daň atynça meýdan otlary ösüp, şol agajy basmarlaberse, onda şol ýylyň daýhan üçinem, maldar üçinem oňat, rysgal-bereketli bolýandygyny synlap öwrenipdirler. Şu usul bilen hem atabalarymyz Nowruzda ygal ýagma-da, ýylyň nähili boljagyny kesgitlepdirler.

Ýazyň gelmegi bilen dag etegindäki baýyrlarda meýdan otlary dürterişip çykýar. Olara «gyrtyç» diýilýär. Gyrtyç bir gijäniň içinde meýdana «ýaşyl don geýdirip» çykýar.

Alabaharda doglan irki owlakdyr guzular eneleriniň ýanynda şol otlardan gereginini edinensoň, garynjyklaryny pökgerdip, birsellem güneşläp ýatarlar. Soňam böküp turarlar-da, bökjekleşip oýun ederler. Şonda owlak-guzularyň bolşuny synlap, öz ýanyndan ýylgyranyňy duýman galarsyň. Olaryň arasyndan has garagoly oýun edip, ýanyndakyny süsen bolar. Olam jogap gaýtarjak bolup, entek şahşagazy bolmasa-da, kellesini egip, haýbat bilen «garşydaşyna» topulan bolýar ýa-da gök ota gyzygyp, ho-ol aňyrraga gidenler bir zatdan tebil ayp, enelerine tarap ýazzyny bererler.

(S. Geldiýew. «Nowruz hekayatlary», «Nowruznama», 2013 ý.).

Ýumuşlar:

1. Nowruz bilen baglanyşykly halk döredijilik eserlerini öwreniň.
2. «Nowruz – halkara baýramy» atly fotoalbomy taýýarlaň.
3. Tekstdäki dyngy belgileriň näme sebäpden goýlandygyny düşündiriň.

TÜRKMEN DILI WE EDEBIÝATY 11-NJI SYN

11-nji synpyň okuwçylary gutardyş synagynda düzme ýazýarlar. Okuwçylar ýazuw işlerini ýazanda öz pikirini gysga, yzygider, tema dogry gelýän ýagdaýda beýan etmelidirler. Ýazuw işinde Özbegistan Respublikasynyň Garaşsyzlyk ýyllarynda gazanan üstünlikleri, atababalarymyzyň ruhy we medeni mirasy, halkymyzyň gadyrlanyp gelýän däpdessurlary, edim-gylymlary, ösen tehnika we kommunikasiýa tehnologiýalary, bazar ykdysadyýeti, dostlukdoganlyk, agzybirlik, häzirki zamandaky dünýäde bolup geçýän halkara problemalar hakyndaky bilimlerinden peýdalanmalydyrlar. Şonuň bilen birlikde okuwçylar öz döreden goşgulary ýada başga döredijilik işlerinden hem peýdalanyp bilerler.

Düzmaniň temalary 3 wariantda taýýarlanýar. Her bir wariantda 3 tema (1sany klassyky edebiyata degişli tema, 1sany häzirki zaman edebiyatyna degişli tema, 1sany erkin tema) berilýär. Islendik bir okuwçynyň kömegi bilen wariantlardan biri (konwertda) saýlanyp alynýar. Temalaryň ady okuwçylara okap eşitdirilýär we tagta ýazylýar. Düzme ýazmak üçin 4 sagat (240 minut) wagt berilýär. Eserler edebi, döredijilik we erkin mowzuklarda ýazylmalydyr. Baha bermek okuwçylaryň yzygiderli we logiki pikirlenişini, garaşsyz pikirlenmegini, mazmunlylygyny we takyklygyny, dünýägaraýşynyň giňligini, şeýle-de ýazuw sowatlylygynyň derejesini göz önünde tutmalydyr. 11-nji synpda düzme 3 sahypadan 5 sahypa çenli bolmalydyr.

Bu synplarda saýlanan materiallar pedagogika geňeşiniň we metodik birleşiginiň kararlary bilen tassyklanmalydyr.

DÜZME WE BEÝANNAMANY BAHALAMAK NORMALARY

Baha	Mazmuny	Sowatlylyk
“5”	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ýazuw işiň mazmuny tema bilen doly gabat gelýär. ✓ Ýalňyş ýok, ýagny başlangyç berlen tekst bilen ýazylan tekstiň 70% gabat gelmegi ✓ Mazmun zygiderli beýan edilýär. ✓ Tekst leksiki taýdan baý, sözler erlikli ulanylan, dürli sintaksistik konstruksiýalar bolsa ✓ Tekst eketäk stilde we täsirli ýazylan bolsa. ✓ Mazmunynda 1 kemçilige ýol berilýär 	<p>1 orfografik ýa-da 1 punktuation ýa-da 1 grammatik ýalňyş bolmagy mümkin</p>
“4”	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Tekstiň mazmuny umumy alanda tema dogry gelýär, az-kem temadan çete sowulmalar bar bolsa. ✓ Düzmäniň mazmuny umumy alanda başlangyç tekst bilen 70% gabat gelse, tekstde 1-2 faktlarda anyksyzlyklar bar bolsa. ✓ Pikir beýan ediliende biraz zygiderlik bozulan bolsa. ✓ Nutk leksiki we grammatiki taýdan etirliçe köpdürli bolsa. ✓ Tekst eketäk stili we täsirliçigi bilen tapawutlansa. ✓ Mazmunynda 2 anyksyzlyga we 3-4 sany nutk ýalňyşlar bar bolsa 	<p>2 \ 2 \ 3, 1 \ 3 \ 3, 0 \ 4 \ 3 görnüşdäki ýalňyşlar bolmagy mümkin. Ýöne hel ýagdaýda hem grammatiki ýalňyşlar üçden geçmeli däl, orfografiki ýalňyş ikiden geçmeli däl</p>
“3”	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Temadan çete çykylan bolsa. ✓ Umuman ýazylan iş ilkinji tekst bilen 70% gabat gelýär, ýöne 3-4 sany faktlarda anyksyzlyklar bar bolsa ✓ Düzmäniň ýazlyşynda zygiderlik bozulan bolsa ✓ Söz baýlyk ýok, sintaksistik gurluşlar birmeňzeş bolsa ✓ Sözler erliksiz ulanylsa ✓ İşde eketäk stil ýok, tekst täsirli däl. ✓ Mazmunynda 4 anyksyzlyga we 5 sany nutk ýalňyşlar bar bolsa 	<p>0 \ 5 \ 7, 1 \ 4-7 \ 4, 2 \ 3- 6 \ 4, 4 \ 4 4 \ 4, 3 \ 5 \ 4 görnüşdäki ýalňyş bolmagy mümkin.</p>
“2”	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Ýazylan iş berlen tema dogry gelmeýär ✓ Faktlarda köp sanly anyksyzlyklar bolup, ilkinji tekst bilen 50%-dan hem az gabat gelse ✓ Beýan edilişde zygiderlik we özara baglylyk bolmasa. Tekst plan bilen gabat gelmese ✓ Leksika örän garyp bolsa. İş bir tipli gysga sözlemler bilen ýazylan bolsa, sözler erliksiz işledilse. ✓ Tekstde eketäk stil bolmasa. ✓ Mazmunynda 6 anyksyzlyga we 7 sany nutk ýalňyşlar bar bolsa 	<p>5 we ondan köp orfografik ýalňyş bolsa, punktuation ýalňyşlaryň sanyna seretmezden; Orfografik we punktuation ýalňyşlaryň sany 8 geçmeli däl, şol sanda 5 grammatiki ýalňyş bolsa</p>

“1”	Mazmunynda 6 anyksyzlyga we 7 sany nutk ýalňyşlar bar bolsa	7 we ondan artyk orfografiki, punktasion we grammatiki ýalňyşlar bar bolsa.
-----	---	---

Bellik:

1. Düzme bahalananda özbaşdaklyk, okuwçynyň pikiriniň özboluşlylygy, işiň düzlüşi we nutkyň derejesi hasaba alynmaly. Original pikirler bar bolsa we ol dogry ýerlikli beýan edilen bolsa hasaba alyp, birinji bahany ýokarlandyrmaly.

2. Eger ýazuw işiniň göwrümi 1,5 - 2 esse köp bolsa baha normalaryndaky «4» üçin ýalňyşlaryň sanyny bire, «3» üçin ikä ulaltmaly. «5» ball üçin ulaltmaly däl.

3. Başga görkezijiler boýunça kanagatlanarly ýazylan bolsa-da, eger düzmäniň (beýannamanyň) temasy açyp görkezilmese onda birinji baha položitel bolmagy mümkin däl.

4. Düzme we beýanama bahalananda bir tipdäki ýalňyşlara we düzedişlere (diktanty bahalamaga seret) üns bermeli.

UMUMY ORTA BILIM BERÝÄN MEKDEPLERINIŇ GUTARDYŞ SYNPLARYNDA TÜRKMEN DILINDEN WE EDEBIÝATDAN DÜZME ÝAZMAGA HÖDÜRLENILÝÄN TEMALAR

1-NJI SORAGNAMA

1. Kerim Gurbannepesowyň ömri we döredijiligi.
2. A Gowşudowyň «Mähri –Wepa» romanynnda halkyň wepaly gullarynyň watançylyk, mertlik, çydamlylyk, doganlyk- dostluk, söýgä wepalylyk.
3. Enem-atam — şirin dilli ussady.

2-NJI SORAGNAMA

1. Magtymguly Pyragynyň şygryýet älemi.
2. Döwletmämmet Azadynyň «Wagzy-azat» poemasyň çeperçilik gymmaty we öwütnehat esasy.
3. Bilim we tehnologiýa.

3-NJI SORAGNAMA

1. Abdylla Şabende — ussat dessançy.
2. «Şasennem — Garyp» dessanynda baş gahrymanlaryň keşbi.
3. Meniň söýýän kärim.